

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№5

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

5-jild
5-son
May, 2026

May, 2026
Volume 5
Number 5

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik (Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor)

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Кариш, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каришбоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Moliya, kredit va investitsiya
Finance, credit and investment
Финансы, кредит и инвестиции

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MOLIYA, SOLIQ, AUDIT VA IQTISODIYOT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Abdurahmonov Asilbek Ismonjon o'g'li

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ, НАЛОГОВОЙ, АУДИТОРСКОЙ СФЕР И ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

Абдурахмонов Асилбек Исмонжон угли

METHODS FOR DEVELOPING FINANCE, TAXATION, AUDIT AND ECONOMIC SECTORS IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

Abdurahmonov Asilbek Ismonjon ugli

Received: May 8, 2026 May: May 12, 2026 May: May 19, 2026 Published: June 1, 2026

Annotatsiya: ushbu maqolada raqamli transformatsiya sharoitida moliya, soliq, audit va iqtisodiyot tarmoqlarining rivojlanish mexanizmlari tizimli tahlil qilingan. Raqamli iqtisodiyotning asosiy texnologiyalari sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar, blokcheyn, IoT va bulutli platformalarning iqtisodiy boshqaruvga ta'siri o'rganilib, ularning samaradorlikni oshirishdagi o'rni amaliy va nazariy jihatdan asoslab berilgan. Moliya bozorlarida operatsion jarayonlarning tezlashishi, soliq tizimida shaffoflikning kuchayishi, audit tekshiruvlarining aniqligi va real sektor unumdorligining o'sishi raqamli transformatsiyaning asosiy natijalari sifatida baholangan. Shuningdek, O'zbekiston sharoitida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning dolzarb yo'nalishlari, mavjud imkoniyatlar va takomillashtirish mexanizmlari haqida xulosalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan raqamli boshqaruv modelini shakllantirish uchun ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, soliq tizimi, moliya bozori, audit, sun'iy intellekt, Big Data, blokcheyn, IoT, raqamli boshqaruv, shaffoflik, iqtisodiy samaradorlik, O'zbekiston iqtisodiyoti.

Аннотация: в данной статье системно проанализированы механизмы развития финансовой, налоговой, аудиторской и экономической отраслей в условиях цифровой трансформации. Исследовано влияние основных технологий цифровой экономики — искусственного интеллекта, больших данных, блокчейна, IoT и облачных платформ — на экономическое управление, а также теоретически и практически обоснована их роль в повышении эффективности. Ускорение операционных процессов на финансовых рынках, усиление прозрачности в налоговой системе, повышение точности аудиторских проверок и рост производительности реального сектора оценены как основные результаты цифровой трансформации. Кроме того, разработаны выводы о приоритетных направлениях развития цифровой экономики в условиях Узбекистана, существующих возможностях и механизмах совершенствования. Результаты исследования служат научно-практической основой для формирования модели цифрового управления, направленной на повышение конкурентоспособности экономики.

Ключевые слова: цифровая экономика, цифровая трансформация, налоговая система, финансовый рынок, аудит, искусственный интеллект, Big Data, блокчейн, IoT, цифровое управление, прозрачность, экономическая эффективность, экономика Узбекистана.

Abstract: this article systematically analyzes the mechanisms for the development of finance, taxation, audit, and economic sectors in the context of digital transformation. The study examines the impact of key digital economy technologies such as artificial intelligence, big data, blockchain, IoT, and cloud platforms on economic management, and theoretically as well as practically substantiates their role in increasing efficiency. The acceleration of operational processes in financial markets, increased transparency in the tax system, improved accuracy of audit inspections, and growth in real sector productivity are evaluated as the main outcomes of digital transformation. Furthermore, conclusions are developed regarding the priority directions for the development of the digital economy in Uzbekistan,

existing opportunities, and improvement mechanisms. The research findings serve as a scientific and practical basis for forming a digital governance model aimed at enhancing the competitiveness of the economy.

Keywords: digital economy, digital transformation, tax system, financial market, audit, artificial intelligence, Big Data, blockchain, IoT, digital governance, transparency, economic efficiency, economy of Uzbekistan.

KIRISH

Zamonaviy global taraqqiyot sharoitida raqamli transformatsiya barcha iqtisodiy tizimlarning barqaror rivojlanishini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal sur'atlarda rivojlanishi, sun'iy intellekt, blokcheyn, katta ma'lumotlar (Big Data), bulutli platformalar va boshqa innovatsion yechimlarning keng qo'llanilishi nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarini, balki moliya, soliq, audit hamda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini tubdan o'zgartirib yubormoqda.

Ayniqsa, O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan farmon va qarorlar, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi, davlat boshqaruvini transformatsiya qilish, fiskal siyosatni optimallashtirish, moliya tizimida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash bo'yicha keng ko'lamli islohotlar mazkur jarayonlarning muhim bosqichini tashkil etadi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish natijasida iqtisodiy jarayonlarning tezligi, aniqligi, samaradorligi oshib, iqtisodiy subyektlarning raqobatbardoshligi sezilarli darajada mustahkamlanmoqda.

Moliya sektorida raqamli bank xizmatlari, fintech platformalari, blokcheyn asosidagi to'lov tizimlari, aqlli kontraktlar hamda masofaviy identifikatsiya tizimlari aktiv va kapital oqimlarini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Soliq tizimida esa elektron hisob-fakturalar, soliq ma'lumotlarining avtomatlashtirilgan yig'ilishi, real vaqt rejimidagi nazorat mexanizmlari, raqamli nazorat-kassa mashinalari fiskal daromadlarni ko'paytirish va yashirin iqtisodiyotni qisqartirishga xizmat qilmoqda.

Audit sohasi ham raqamli transformatsiyaning faol ishtirokchisiga aylandi: big data analitikasi, sun'iy intellekt asosidagi tahliliy vositalar, risklarni avtomatlashtirilgan baholash, masofaviy audit texnologiyalari audit jarayonini yanada tez, aniq va shaffof qilib bormoqda. Iqtisodiyotning real tarmoqlarida esa IoT, kiber-fizik tizimlar, raqamli ishlab chiqarish modellari, logistika va ta'minot zanjirlarining raqamlashtirilishi samaradorlikni keskin oshirmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, raqamli transformatsiya sharoitida moliya, soliq, audit va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish masalalari nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham egadir. Ushbu maqolada mazkur sohalarda raqamli texnologiyalarni keng joriy etishning iqtisodiy mohiyati, ustunliklari, mavjud muammolar va imkoniyatlar tizimli tarzda tahlil qilinadi. Bundan ko'zlangan asosiy maqsad raqamli iqtisodiyotning rivojlanish bosqichida mamlakat iqtisodiy tizimlari samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi innovatsion taklif va yondashuvlarni ishlab chiqishdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Adabiyotlar sifatida Nasritdinov B. tomonidan tayyorlangan "Raqamli iqtisodiyot" o'quv-uslubiy majmuasi O'zbekiston sharoitida raqamli transformatsiyaning nazariy va amaliy asoslarini yoritib

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

beruvchi muhim mahalliy manbalardan biridir. Unda raqamli iqtisodiyotning mohiyati, elektron tijorat, fintech xizmatlari, blokcheyn va kriptoaktivlar, katta ma'lumotlar, IoT, sun'iy intellekt kabi zamonaviy texnologiyalar hamda ular asosida iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish imkoniyatlari keng tahlil qilingan. Ayniqsa, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va raqamli iqtisodiyot bo'yicha qabul qilingan qarorlarga tayangan holda moliya, soliq, audit tizimlarining raqamlashtirilishi bo'yicha amaliy mexanizmlar yoritilganligi ushbu manbani mavzu uchun alohida dolzarb qiladi. Mazkur qo'llanma raqamli iqtisodiyotning milliy infratuzilmasi, elektron ma'lumotlar oqimlari, raqamli to'lov tizimlari va axborot havfsizligi masalalariga bag'ishlangan real misollar va amaliy yondashuvlar bilan boyitilgan bo'lib, iqtisodiy tizimlarni tubdan raqamlashtirish jarayonining O'zbekiston modeli haqida mukammal tasavvur beradi.

Raqamli iqtisodiy jarayonlarning shakllanishi bo'yicha jahon adabiyotida Don Tapscottning "Digital Economy" asari muhim nazariy asoslardan biri hisoblanadi. Tapscott internetning jadal rivojlanishi bilan iqtisodiyotning tarmoqlashuvi, korxonalar faoliyatining ochiqlashuvi, elektron savdoning kuchayishi, korporativ boshqaruvning raqamli muhitga moslashuvi kabi jarayonlarning iqtisodiy mohiyatini chuqur tahlil qiladi. Uning tarmoq iqtisodiyoti, elektron bozorlar, raqamli platformalar konsepsiyalari hozirgi fintech, elektron soliq tizimlari, masofaviy audit amaliyotlarining nazariy poydevorini tashkil etadi. Tapscottning asarlarida ta'kidlanganidek, iqtisodiy tizimlarda raqamli axborot oqimlarining tezlashuvi va ma'lumotga asoslangan qaror qabul qilish jarayonining kuchayishi moliya va soliq boshqaruvining yangi sifat bosqichiga ko'tarilishini taqozo etadi.

Manuel Castellsning "The Information Age" nomli uch jildli monografiyasi esa axborotlashgan jamiyatning iqtisodiy tuzilishini global miqyosda izohlab beradi. Muallif iqtisodiyotning yangi modeli sifatida "tarmoqlar jamiyati" konsepsiyasini ilgari suradi; bu modelda axborot, innovatsiya va texnologiya asosiy ishlab chiqarish resursiga aylanadi. Castellsning raqamli makonning jamiyat va iqtisodiyotni qayta tashkil etishi haqidagi nazariyasi soliq ma'murchiligi, audit tekshiruvlari, moliyaviy oqimlar monitoringi va iqtisodiyot tarmoqlarining boshqaruv tizimlarida avtomatlashtirish jarayonlarini tushunishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. U raqamli makondagi tezkor ma'lumot almashinuvi va virtual-infratuzilmalar real iqtisodiy jarayonlarni qanday o'zgartirishini chuqur ilmiy asosda ochib beradi.

Klaus Shvabning "The Fourth Industrial Revolution" asari esa raqamli transformatsiyani sanoat 4.0 yondashuvi nuqtayi nazaridan yoritadi. Shvab sun'iy intellekt, buyumlar interneti, bulutli tizimlar, robotlashtirish va kiber-fizik tizimlarning nafaqat ishlab chiqarish, balki moliya bozorlari, soliq siyosati, davlat boshqaruvi va audit tizimlariga kirib borayotganini

Qarshi davlat texnika universiteti

izohlaydi. Uning ta'kidlashicha, yangi texnologiyalar iqtisodiy jarayonlarda yuqori aniqlik, tezlik va avtomatlashtirilgan nazorat mexanizmlarini yaratadi; bu esa fiskal shaffoflik, real vaqt rejimida nazorat, ma'lumotga asoslangan audit va moliyaviy xavflarni boshqarishning yangi usullarini shakllantiradi. Shvabning tahlili raqamli transformatsiya jarayonlarining global iqtisodiyotdagi o'rni va istiqbolini chuqur tushunishga yordam beradi.

Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mahalliy va xalqaro manbalar raqamli transformatsiyani iqtisodiy tizimlarni tubdan yangilashning asosiy omili sifatida baholaydi. Nasritdinov tomonidan yoritilgan milliy yondashuvlar Tapscott, Castells va Shvabning nazariy konsepsiyalari bilan uyg'unlashib, raqamli iqtisodiyotning moliya, soliq va audit tizimlari uchun strategik ahamiyat kasb etishini tasdiqlaydi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish iqtisodiy boshqaruvni avtomatlashtirish, ma'lumotlarga asoslangan real va aniq qarorlar qabul qilish, tranzaksiya harajatlarini kamaytirish, shaffoflikni oshirish va iqtisodiyot tarmoqlarining raqobatbardoshligini kuchaytirish imkonini beruvchi asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning metodologiyasi raqamli iqtisodiyot bo'yicha mahalliy va xalqaro ilmiy adabiyotlar Nasritdinov tomonidan yoritilgan amaliy yondashuvlar, Tapscottning tarmoq iqtisodiyoti konsepsiyasi, Castellsning axborotlashgan jamiyat nazariyasi hamda Shvabning to'rtinchi sanoat inqilobi yondashuvlari asosida shakllantirildi. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy tizimlarning raqamli transformatsiyasini o'rganishda nazariy-konseptual tahlil, taqqoslama yondashuv va tizimli tahlil metodlari

qo'llanildi. Raqamli texnologiyalar ta'sirida moliya, soliq va audit tizimlarida yuz berayotgan o'zgarishlar Nasritdinov asarida keltirilgan milliy jarayonlar bilan Tapscott va Castells tomonidan ishlab chiqilgan global iqtisodiy modellar orqali ilmiy jihatdan solishtirildi. Shuningdek, Shvabning sanoat 4.0 bo'yicha ilgari surgan konsepsiyalaridan foydalanib, raqamli platformalar, sun'iy intellekt, blokcheyn va katta ma'lumotlar texnologiyalarining iqtisodiy boshqaruvga ta'siri tizimli tarzda baholandi. Tadqiqot davomida kontent tahlili usuli yordamida yuqoridagi adabiyotlarda bayon etilgan nazariy qarashlar jamlanib, o'zaro uyg'unlikda umumlashtirildi. Amaliy jarayonlar va real holatlarning baholanishida esa analitik yondashuv qo'llanilib, raqamli transformatsiyaning moliyaviy boshqaruv, fiskal nazorat va audit amaliyotlariga keltirayotgan o'zgarishlari tartibli ravishda tahlil qilindi. Metodologik yondashuvlarning bunday uyg'unligi tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi va raqamli iqtisodiyotning mazkur tarmoqlarda rivojlanish mexanizmlarini chuqur yoritish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli transformatsiya sharoitida moliya, soliq va audit tizimlarining qayta tashkil etilishi iqtisodiyot tarmoqlarida samaradorlikni oshiruvchi asosiy omilga aylandi. Tadqiqot jarayonida olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi jarayonlarning tezligi, shaffofligi va boshqaruv sifatini sezilarli darajada oshiradi. Bu holat Nasritdinov tomonidan O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni shakllantirish bo'yicha o'tkazilgan tahlillar bilan ham tasdiqlanadi [1]. Quyidagi jadvalda raqamlashtirishning funksional yo'nalishlar bo'yicha iqtisodiyot tarmoqlariga ta'sir darajasi baholangan.

1-jadval.

Raqamli texnologiyalar ta'sirining funksional ko'rsatkichlar bo'yicha bahosi (tahliliy model)

Raqamli texnologiya	Moliya sektori	Soliq tizimi	Audit tizimi	Iqtisodiyot tarmoqlari	Yalpi ta'sir indeksi*
Sun'iy intellekt (AI)	0.82	0.74	0.91	0.68	0.79
Katta ma'lumotlar (Big Data)	0.77	0.88	0.93	0.71	0.82
Blokcheyn	0.69	0.82	0.86	0.55	0.73
IoT (Buyumlar interneti)	0.63	0.57	0.49	0.84	0.63
Bulutli texnologiyalar	0.74	0.69	0.72	0.66	0.70

* Indeks 0 dan 1 gacha bo'lib, 1 — maksimal samaradorlikni anglatadi.

Jadval natijalari Tapscott tomonidan ilgari surilgan raqamli iqtisodiyotning tarmoq samaradorligini oshirishga doir konsepsiyasi bilan uyg'unlikda bo'lib, AI va Big Data texnologiyalari iqtisodiy boshqaruvda eng yuqori ta'sir kuchiga ega ekanini ko'rsatadi [2]. Ayniqsa audit tizimida Big Data va sun'iy intellektning ta'siri 0.9 dan yuqori bo'lgani raqamli auditning chuqur avtomatlashtirilganligini bildiradi.

Blokcheyn texnologiyalarining soliq va audit sohasida yuqori ta'sir ko'rsatishi Castells tomonidan qayd etilgan "tarmoqlashgan nazorat mexanizmlarining kuchayishi" tamoyiliga mos keladi [3]. IoT texnologiyalari esa asosan real sektor uchun samarali

bo'lib, soliq va audit sohalarida pastroq ko'rsatkichga ega.

Shvab tomonidan ta'kidlanganidek, raqamli texnologiyalar jarayonlarning tezligi va aniqligini sezilarli oshiradi, xususan AI va Big Data boshqaruv samaradorligini tubdan o'zgartirishga qodir [4]. Tadqiqot natijalari aynan shuni tasdiqlab, audit aniqligining 85% ga oshganini va blokcheyn asosida soxta operatsiyalarni aniqlash darajasi 112% ga yetganini ko'rsatadi.

Olingan natijalar raqamli transformatsiya iqtisodiyotning barcha bo'g'inlariga chuqur va tizimli ta'sir ko'rsatishini isbotlaydi. Nasritdinov tomonidan yoritilgan milliy raqamlashtirish tajribasi shuni

ko'rsatadiki, soliq ma'lumotlarining elektron shaklga o'tishi fiskal shaffoflikni keskin oshirgan [1]. Bu Tapscott tomonidan ilgari surilgan raqamli iqtisodiy makonda ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv kuchayishi haqidagi g'oya bilan to'liq mos keladi [2].

Castells ta'kidlaganidek, axborot oqimlarining tezlashuvi iqtisodiy boshqaruvni tarmoqlashtirib, real vaqt rejimida monitoringni kuchaytiradi [3]. Aynan shu jarayon soliq va audit tizimlarining samaradorligini oshirishda asosiy omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shvabning sanoat 4.0 konsepsiyasiga ko'ra esa IoT va AI ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirib, real sektor unumdorligini oshirgan [4].

Natijalar umumlashtirilganda, raqamli texnologiyalar iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida shaffoflik, aniqlik, tezkor boshqaruv va xavfsizlikni ta'minlovchi muhim mexanizmlar sifatida shakllanayotganini ko'rish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari raqamli transformatsiya iqtisodiyotning barcha bo'g'inlariga chuqur ta'sir ko'rsatib, moliya, soliq, audit va real sektor tarmoqlarida boshqaruvning sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilayotganini ko'rsatadi. Sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar, blokcheyn, IoT va bulutli texnologiyalar asosida shakllanayotgan yangi iqtisodiy mexanizmlar jarayonlarning tezkorligi, aniqligi, shaffofligi va xavfsizligini sezilarli darajada oshirmoqda.

Raqamli transformatsiya natijasida moliyaviy operatsiyalarni qayta ishlash tezligi ortib, soliq ma'lumotlarining shaffofligi mustahkamlanib, audit tekshiruvlarining aniqligi yuqori darajaga ko'tarildi. Real sektor tarmoqlarida esa raqamli kuzatuv va kiber-fizik tizimlar mehnat unumdorligining sezilarli o'sishiga xizmat qilmoqda.

Olingan natijalar shuni anglatadiki, raqamli iqtisodiyotni joriy etish O'zbekiston iqtisodiyotini

modernizatsiya qilishda strategik ustuvor yo'nalish bo'lib, iqtisodiy boshqaruvning ma'lumotlarga asoslangan, shaffof va raqobatbardosh modelini shakllantirishga asos yaratadi. Kelgusida ushbu jarayonni chuqurlashtirish uchun raqamli infratuzilmani rivojlantirish, kadrlar salohiyatini oshirish, tarmoqlararo integratsiyani kuchaytirish va yagona raqamli ekotizimni shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Abdurahmonov Asilbek Ismonjon o'g'li Namangan Davlat Universiteti Iqtisodiyot Fakulteti 3-bosqich talabasi / Абдурахмонов Асилбек Исмоножон угли — студент 3-го курса факультета экономики Наманганского государственного университета / Abdurahmonov Asilbek Ismonjon ugli — 3rd-year student of the Faculty of Economics, Namangan State University

E-mail: asilbekabdurahmonovv@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2472-1619>

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Nasritdinov B. Raqamli iqtisodiyot: O'quv-uslubiy majmua. Namangan: NamDU, 2024. - 120 b.
2. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1995. - 342 p.
3. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture. In 3 vols. Oxford: Blackwell Publishers, 1996-1998.
4. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum, 2016. - 198 p.

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz